

De levens van Lanya

Fragment uit Mirjam Oldenhaven & Lanya Sabir, *De levens van Lanya*, Ploegsma, 2023.

Dit fragment mag enkel gebruikt worden voor educatieve doeleinden en niet verder worden verspreid.

Alarm

‘Ze is te veel verwesterd, het wordt met de dag erger,’ zei mijn vader. Hij stond in de keuken te bellen en had me niet horen thuiskomen.

Ik wist meteen dat het over mij ging.

Verwesterd, ja, wen er maar aan, dacht ik. Ik wilde meteen doorlopen naar boven, maar toen hoorde ik hem zeggen: ‘We gaan iemand voor haar zoeken, ze moet hier echt zo snel mogelijk weg.’

Ik schrok me rot, dat snap je zeker wel.

Hij kwam met zijn telefoon de gang op, maar toen hij me zag, praatte hij gauw verder over andere dingen. ‘En hoe gaat het met Ailan en met de kinderen? Alles goed?’

Te laat, ik had het al gehoord: ze gingen iemand voor me zoeken. En met die ‘iemand’ moest ik trouwen. Niet hier in Nederland, maar daar in Koerdistan.

Uithuwelijken, noemen Nederlanders dat. Weggeven, zeggen wij. Weet je hoe oud ik was? Veertien!

Ik wilde mijn school afmaken en daarna op kamers wonen met mijn vriendinnen. En in het weekend uitgaan. Ik wilde hier in Nederland blijven wonen en niet meer terug naar Irak.

Ooit, ooit ging ik heus wel trouwen, maar niet nu al. Dus inderdaad, ik was verwesterd. Een Koerdische vrouw zegt niet: 'Ik wil dit en daarna wil ik dat.' Misschien denkt ze het wel, maar ze houdt het voor zichzelf.

Maar wat had mijn vader dan verwacht? Ik woonde pas een paar maanden weer bij mijn ouders. Hiervoor had ik zeven jaar in een Nederlands pleeggezin gewoond, dat was de helft van mijn leven! Natuurlijk was ik verkaasd, dat is toch logisch?

Mijn vader en moeder woonden die jaren in een AZC, daar zal ik later nog wel meer over vertellen. Of niet, want leuk is anders. Maar toen ze eindelijk een huis en een verblijfsvergunning kregen, kon alles weer normaal worden. De kinderen kwamen weer thuis wonen en die moesten ook weer normaal doen. Normaal, net als vroeger in Irak, maar dan hier in Nederland.

O ja, even voor de duidelijkheid: wij zijn Koerden en we komen uit Koerdistan. Dat ligt voor een deel in Irak, daarom zeg ik soms Irak en soms Koerdistan. Maar ik bedoel steeds hetzelfde, namelijk: het land waar wij vandaan komen.

Ik ging naar boven, misschien kon ik daar alleen zijn. He-laas, mijn zusje Dawen zat op haar bed met haar poppen te spelen.

'Wat is er met je?' vroeg ze.

Wat zag ze dan? Ik huilde niet. Misschien was ik bleek.

'Ze gaan iemand voor me zoeken,' zei ik.

'Moet je naar Koerdistan?'

Ik ging naast haar zitten. 'Nee, dat kan niet. Ik zit toch nog op school!'

'Als jij weg bent, heb ik de kamer helemaal voor mij alleen.'

Ze keek verlekkerd om zich heen, alsof ze het alvast opnieuw aan het inrichten was.

‘Maar ik ga nog lang niet weg,’ zei ik.

Mis. Meteen diezelfde avond vertelden mijn ouders dat er iemand om mijn hand had gevraagd.

‘Een heel goeie jongen,’ zei mijn vader. ‘Hij drinkt niet en hij heeft nog geen meisjes gehad. Hij heeft een mooie baan waar hij veel geld mee verdient. Op dit moment woont hij nog bij zijn moeder in Erbil, maar na de bruiloft koopt hij een eigen huis.’ Hij staarde dromerig in de verte, hij hield nu al van zijn toekomstige schoonzoon. ‘Echt een heel goeie jongen,’ herhaalde hij.

Ik had het ineens ijskoud. ‘Maar ik wil eerst mijn school afmaken.’

‘Natuurlijk!’ antwoordde mijn vader. Hij was het nog nooit zo met me eens geweest. ‘We gaan alleen maar op vakantie naar Irak, dan kunnen jullie kennismaken, maar daarna mag je terug naar Nederland om je diploma te halen!’

Hij loog.

‘Ik wil niet naar Irak,’ zei ik na het eten tegen mijn moeder. Ze stond in de keuken met haar rug naar me toe.

‘Maak nou eerst maar eens kennis met hem. Misschien wil hij daarna wel naar Nederland komen,’ antwoordde ze.

Leugens, leugens, leugens.

‘Als ik hem niet leuk vind, mag ik dan weigeren?’ vroeg ik.

‘Natuurlijk, dat is toch de afspraak?’

Ze bedoelde de afspraak met jeugdzorg: ‘Nu u in Nederland woont, moet u zich wel aan de Nederlandse regels houden,’ zeiden ze streng toen wij weer van ons pleeggezin defi-

nitief terug naar mijn ouders moesten. ‘Uw kinderen maken hun school netjes af en ze hoeven niet te trouwen als ze niet willen. En u bent de baas over hen, niet hun broer of hun ooms.’

Natuurlijk, natuurlijk! Mijn ouders knikten en lachten.

Mooi zo, dat was dan geregeld. Onnozele jeugdzorg. Dawen en ik wisten wel beter en mijn pleegouders ook. Maar we konden niks doen.

Ik keek naar mijn moeders handen. Ze werkte altijd heel snel, maar nu poetste ze een schoon aanrecht schoner en nog schoner. Haar mond kon wel liegen, maar haar ogen niet en dat wist ze. Ze draaide zich niet om, want dan zou ik de waarheid in haar ogen lezen: nee, meisje, je gaat terug naar Koerdistan en je zit aan hem vast.

‘Mama, ik ben veertien!’ zei ik.

Ze knikte. Ze dacht waarschijnlijk: inderdaad, de hoogste tijd! Zelf was ze getrouwd toen ze twaalf was, dus ik had nog mazzel.

De volgende dag spijbelde ik de laatste twee uur, zodat ik naar mijn pleegmoeder kon, Ella heette ze. We dronken thee op de schommelbank in de tuin. Omdat ik niet durfde te vertellen wat er aan de hand was, deed ik een docent na die een woede-uitbarsting had gehad. ‘Jullie, jullie, jullie...!’

Ella moest lachen. ‘Arme man,’ zei ze.

Daarna vertelde ik dat de bewaker van onze school een relatie had met een meisje uit de vierde.

Ella keek naar me. ‘Lanya, wat is er?’ vroeg ze.

‘We gaan op vakantie naar Irak,’ zei ik.

Ze gaf geen antwoord.

‘Ze hebben iemand voor me gevonden.’

Kloink, hoorde ik, alsof ze een steen inslikte.

‘Denk je dat je daar moet blijven?’ vroeg ze zacht.

Ik begon te huilen. Ze sloeg haar arm om me heen en schommelde ons, heel lang. We zeiden niks meer. Pas toen ik naar huis moest, zei ze dat ze hulp kon inschakelen.

‘Wil je dat?’

‘Ja!’ antwoordde ik meteen. ‘Alsjeblieft, ik wil nog niet trouwen, ik wil daar niet wonen, echt niet!’

Direct de volgende dag vroeg mijn mentor, meneer Wolters, of ik even naar zijn kamer wilde gaan.

‘Er is vast iets met je ouders gebeurd!’ zei het meisje naast me. Haar ogen waren groot van schrik.

Ik keek naar meneer Wolters, maar hij schudde geruststellend zijn hoofd.

‘Waarom moet ze daar dan heen?’ hoorde ik haar nog vragen.

Wie zou Ella ingeschakeld hebben? Waarschijnlijk een paar mensen van jeugdzorg. Terwijl ik door de gang liep, oefende ik zachtjes wat ik wilde vragen: ‘Wilt u alstublieft zeggen dat ik eerst mijn school wil afmaken? En dat ze anders een boete krijgen? Mijn vader is heel bang voor boetes, dus zeg dat er maar bij, dat hij een hoge boete krijgt.’

In de kamer zaten een vrouw in politie-uniform en nog een man in gewone kleren.

‘Hai Lanya, ga lekker zitten,’ zei hij. Toen wist ik dat hij van jeugdzorg was, want die praten zo: tof dat je er bent en ga lekker zitten, meid.

De agente begon. ‘Ik ben Aisha. Omdat ik in Marokko ge-

boren ben, weet ik precies waar je het over hebt.’

‘Gelukkig!’ antwoordde ik en daar moesten we alle drie om lachen, want het klonk heel raar, alsof daarmee alles was opgelost.

‘Klopt het dat je naar Irak moet om te trouwen?’ vroeg ze.

Ik knikte aarzelend. ‘Er heeft iemand om mijn hand gevraagd, maar mijn ouders zeggen dat ik alleen nog maar ga kennismaken. Ik mag eerst hier mijn school afmaken.’

Aisha snoof, ze bedoelde: geloof je het zelf, meisje? Ze vroeg nog even door: waarom dacht ik het, was het een vermoeden of wist ik het zeker? Dat soort vragen.

‘We kunnen je laten onderduiken, maar dan moet je echt zeker weten dat je dat wilt,’ zei ze toen.

Onderduiken? Zei ze nou onderduiken? Ik zag de grote rommelzolder voor me, in het huis van mijn pleegouders. Er stond een kist met dekens en lappen waar Dawen en ik ons vaak in verstopten, we kozen altijd dezelfde plek. ‘Waar zijn ze nou toch?’ bleef Dirk, mijn pleegvader, met engelengeduld vragen. ‘Ella, ik begin me een beetje zorgen te maken, want ik zie ze echt niet!’

‘Onderduiken, dus zeg maar, net als verstoppen?’ vroeg ik verbaasd aan Aisha.

Ze knikte. ‘We hebben veel goede adressen in Nederland.’

‘Ik ben Bas, ik werk bij jeugdzorg,’ zei de man. ‘Even een vraag: weet je wel wat het allemaal inhoudt als je naar een geheim adres gaat?’

‘Nee, niet zo goed,’ antwoordde ik slapjes.

Hij vertelde op dramatische toon wat de nadelen waren: ‘Je bent altijd op de vlucht, misschien wel de rest van je leven. Je hebt geen contact meer met je ouders, je zusje, je broer, je

hele familie.' Hij keek me dreigend aan. 'Je komt helemaal alleen te staan!'

Niet doen dus, dat was duidelijk zijn boodschap.

Eerlijk gezegd drong het allemaal allang niet meer tot me door. Geen contact meer met mijn ouders? Altijd op de vlucht? Daar had mijn fantasie geen beelden voor. In elk geval niet met mijzelf in de hoofdrol. Ik had serieus verwacht dat ze met mijn ouders zouden gaan praten: 'Wij vinden het eigenlijk niet goed dat Lanya wordt uitgehuwelijkt.'

Echt waar, zoiets dacht ik!

'Geen probleem, geen probleem,' zou mijn vader zeggen. Mijn moeder zou knikken en glimlachen. En ik zou de dag erna in het vliegtuig naar Irak zitten.

'Niemand zegt dat het makkelijk wordt, maar het kán.' Aisha nam haastig het stokje weer van Bas over. 'Onderduiken is niet hetzelfde als vluchten. Er is in Nederland een groot netwerk van huizen waar meisjes zoals jij worden opgevangen. Er wordt goed voor je gezorgd en je bent helemaal anoniem. En je weet wat het alternatief is: trouwen met een man waar je niet voor gekozen hebt. De rest van je leven moet je doen wat hij wil.'

'Denk er nog maar even rustig over na,' zei Bas.

'Nou rustig... Er zit wel druk op de ketel.' Aisha gaf me haar kaartje. 'Je kunt altijd bellen.'

Na het gesprek was ik pas echt bang. Ze hadden allebei 'de rest van je leven' gezegd. Als ik ging vluchten, was de rest van mijn leven een hel. En als ik het niet deed ook. Dus? Conclusie?

Trouwen, onderduiken, trouwen, onderduiken... Elke mi-

nuut dacht ik iets anders. Het zal wel meevallen, ik ga alleen maar kennismaken. Ik zeg meteen dat ik hem niet wil en daarna gaat mijn leven weer gewoon door, hier in Nederland. En het leven van mijn ouders, niet te vergeten. Want ze zouden kapotgaan als ik weg zou lopen. Maar dan zag ik Aisha's gezicht weer voor me: geloof je het zelf, meisje?

Nee.

Ze moet hier zo snel mogelijk weg, had mijn vader gezegd.

Ik was al een jaar ongesteld, een jaar! Ik begon al oud te worden en dus steeds minder aantrekkelijk op de bruidsmarkt. Zo werkte dat nu eenmaal bij ons. Mijn vader moest opschieten, anders raakte hij me niet meer kwijt. Vergelijk het maar met tomaten op de markt. Fris en vers moeten ze zijn.

Maar misschien hadden ze wel een heel leuke, lieve man voor me. Misschien werd ik in één klap smoorverliefd op hem. Kon best, hoor! Er waren tegenwoordig heel veel mannen in Irak die graag wilden dat hun vrouw studeerde en werkte. Die gingen niet automatisch bij hun moeder wonen, ze wilden privacy en ze hielpen hun vrouw in het huishouden.

Hou toch op. Alsof mijn vader zo'n man voor me zou uitkiezen. Onze familie was ouderwets en traditioneel.

Dus? Onderduiken. Maar het verdriet dat ik mijn ouders daarmee zou aandoen? De schande zou voor hen ondraaglijk zijn. En dat zou mijn schuld zijn... Dus besloot ik uiteindelijk dat ik gewoon ging kennismaken en daarna zou ik terug naar Nederland reizen.

Ja toch?

Het was die dagen heel gezellig thuis, mijn ouders en Hawkar, mijn broer, deden poeslief.

‘Pap, mag ik echt weigeren als ik hem niet zie zitten?’ vroeg ik.

Hij pakte mijn beide handen vast en keek me diep in de ogen. ‘Natuurlijk!’ herhaalde hij met klem. ‘We zijn niet voor niets in Nederland, je gaat je diploma halen en daarna een goede baan zoeken.’

Ik wist hoe belangrijk hij geld vond. Als ik een goede baan had, was hij blij, want bij ons deel je je geld met de hele familie. Daarom dacht ik dat het klopte wat mijn vader zei. Hij wilde echt heel graag dat ik mijn diploma haalde. Ik hoefde niet bang te zijn. Ik ging alleen maar met die jongen kennismaken en dan weer terug naar Nederland. En dan zou ik hier zeggen dat ik die jongen niet wilde, nóg niet. Zo, en nu niet meer over nadenken.

Ik belde Ella en vertelde dat mijn ouders hadden gezegd dat ik écht weer terug zou komen na de vakantie en dat ik ze geloofde.

‘Ik hoop dat het klopt, lieverd, ik hoop het.’ Haar stem klonk zwaar van ongerustheid, daarom nam ik snel afscheid. Ik wilde niet meer twijfelen.

Meneer Wolters vroeg die week nog een keer of het goed met me ging.

‘Ja, hoor!’ antwoordde ik.

Hij vroeg niet wat ik besloten had.

Maar toen ik weer thuiskwam, zat mijn moeder op de computer te kijken. Ze bestudeerde een foto van een nors kijkende man met een pikzwarte snor die als een vierkant lapje

zijn hele mond bedekte. Hij was dertig, nee, ouder nog, misschien wel veertig. Ik dacht eerst dat het een oom was.

‘Wie is dat?’ vroeg ik voorzichtig.

Ze schrok en toen wist ik het eigenlijk al. Dit was de man, maar ze wilden hem pas daar laten zien. Waarom? Omdat ik dan niet meer terug kon. Daarom! Omdat ik dan niet meer terug mócht.

‘Hij is een goeie man,’ zei mijn moeder.

Zodra ik alleen was, belde ik Aisha.

Ze wist meteen wie ik was. ‘Zie je nou wel?’ zei ze, toen ik het verhaal had verteld. ‘Je moet zo snel mogelijk wegwezen.’

Helaas zat alles vol, maar ze kon wel ergens een noodplek regelen. ‘Ik zorg dat je morgen wordt opgehaald.’